

Р.Ш. СЫДЫҚОВА¹, И. МУХАМЕДЖАНОВА²

¹*педагогика ғылымдарының докторы, профессор*

*Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: sydykova_roza@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-7192-3078>*

²*Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: tajinisa-ana@mail.ru*

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПАТРИОТИЗМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Аңдатпа. Патриоттық сезім – бұл адамның бойында қалыптасатын, адамның саналы өмірімен қабаттасатын психологиялық, әлеуметтік құбылыс. Бүгінгі таңда бұл бағыт білім беру мекемелерінің жұмысында ерекше маңызға ие болды. Бұрынғы идеологиялық білім беру базасының жойылуы, ескі құндылықтар жүйесінен бас тарту, асығыс және кәсіби емес жүргізілген мектептің деполитизациясы және деидеологизациясы – мұның бәрі мақсатты педагогикалық процесс ретінде патриоттық тәрбиеден бас тартуға әкелді. Қоғамдық санаға тәрбиедегі «өзін-өзі тану» идеясы енгізілді. Мұндай жағдайда бұрынғы білім беру жүйесі жойылды. Бұл мектепте азаматтық қоғам құру міндеттеріне сәйкес келетін жаңа білім беру жүйесін құру қажеттілігін тудырды. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының патриотизмін қалыптастырудың өзекті екені дәлелденген. Патриоттық тәрбиені бастауыш мектептен бастап қолға алу керек екені айтылған. Мұның себебі, төменгі сыныптағы кезең – бұл баланың дамуының іргетасы, негізі болатын оқу іс-әрекетін қалыптастырудың өте қолайлы кезеңі. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне көңіл бөлінген. Патриотизмді қалыптастырудың жүйесі, жолдары, әдістері көрсетілген. Патриоттық тәрбие бойынша іс-шаралар жоспары құрылған. Бастауыш сынып оқушыларының патриотизмін қалыптастыру бойынша эксперимент жұмысының нәтижелері берілген. Зерттеу жұмысымыздың нәтижелері ЖОО-да болашақ мұғалімдерді бастауыш сынып оқушыларын патриотизмге тәрбиелеуге даярлау үдерісінде пайдаланылуы мүмкін.

Кілт сөздер: бастауыш сынып, оқушылар, патриотизм, қалыптастыру, технология, оқу үдерісі.

R.Sh. Sydykova¹, I. Mukhamedzhanova²

¹*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor*

*Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: sydykova_roza@mail.ru*

²*Master's Student of the Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: tajinisa-ana@mail.ru*

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Сыдықова Р.Ш., Мухамеджанова И. Бастауыш сынып оқушыларының патриотизмін қалыптастыру технологиясы // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2022. – №1 (123). – Б. 219–228. <https://doi.org/10.47526/2022-1/2664-0686.19>

*Cite us correctly:

Sydykova R.Sh., Muhamedzhanova I. Bastauysh synyp oqushylarynyn patriotizmin qalyptastyru tehnologiiasy [Technology of Formation of Patriotism of Primary School Students] // *Iasau universitetinin habarshysy*. – 2022. – №1 (123). – B. 219–228. <https://doi.org/10.47526/2022-1/2664-0686.19>

Technology of Formation of Patriotism of Primary School Students

Annotation. Patriotic feeling is a psychological, social phenomenon that forms in a person, overlapping the conscious life of a person. Today, this direction has acquired special importance in the work of educational institutions. The destruction of the former ideological educational base, the rejection of the old system of values, the depoliticization and de-ideologization of the school, carried out in a hurry and unprofessionalism – all this led to the rejection of patriotic education as a purposeful pedagogical process. The idea of «self-knowledge» in education has been introduced into the public consciousness. Under these conditions, the former education system was destroyed. The article proves the relevance of the formation of patriotism of younger schoolchildren. It is argued that patriotic education should begin with primary school. The reason for this is that the stage in the elementary grades is a very favorable period for the formation of educational activities, which is the foundation, the basis for the development of the child. The article reveals the age characteristics of younger schoolchildren. In addition, the system, ways, methods of forming patriotism are shown. A plan of measures for patriotic education has been drawn up. The results of experimental work on the formation of patriotism of younger schoolchildren are presented. The results of our research work can be used at the university in the process of preparing future teachers for the education of patriotism of younger schoolchildren.

Keywords: primary school, students, patriotism, formation, technology, educational process.

Р.Ш. Сыдыкова¹, И. Мухамеджанова²

¹доктор педагогических наук, профессор

Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави

(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: sydykova_roza@mail.ru

²магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави

(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: tajinisa-ana@mail.ru

Технология формирования патриотизма учащихся начальных классов

Аннотация. Патриотическое чувство – это психологическое, социальное явление, формирующееся в человеке, перекрывающее сознательную жизнь человека. Сегодня это направление приобрело особое значение в работе образовательных учреждений. Разрушение прежней идеологической образовательной базы, отказ от старой системы ценностей, деполитизация и деидеологизация школы, проведенная в спешке и непрофессионализме, – все это привело к отказу от патриотического воспитания как целенаправленного педагогического процесса. В общественное сознание внедрена идея «самопознания» в воспитании. В этих условиях прежняя система образования была разрушена. В статье доказана актуальность формирования патриотизма младших школьников. Утверждается, что патриотическое воспитание нужно начинать с начальной школы. Причина этого в том, что этап в начальных классах – это очень благоприятный период для формирования учебной деятельности, которая является фундаментом, основой развития ребенка. В статье раскрываются возрастные особенности младших школьников. Кроме того, показаны система, пути, методы формирования патриотизма. Составлен план мероприятий по патриотическому воспитанию. Представлены результаты экспериментальной работы по формированию патриотизма младших школьников. Результаты нашей исследовательской работы могут быть использованы в вузе в процессе подготовки будущих учителей к воспитанию патриотизма младших школьников.

Ключевые слова: начальная школа, учащиеся, патриотизм, формирование, технология, учебный процесс.

Кіріспе

Қазақстандық патриотизмді қалыптастыру проблемасы Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде дамуының шамамен үш онжылдығы өткен соң да бұрынғысынша өзекті болып қалып отыр. Мұның себебін «қазақстандық патриотизм» феноменінің өзінен, оның қалыптасу ерекшелігінен іздеу керек. Патриотизмді өз еліне деген сүйіспеншілікті, тарих пен мәдениетке деген зор құрмет пен оған қатыстылық сезімді, елдің болашағы үшін жауапкершілікті қамтитын кешенді рухани және әлеуметтік феномен ретінде түсіне отырып, қазақстандық патриотизм – ерекше құбылыс екенін есте ұстаған жөн, өйткені әңгіме көпұлтты Қазақстан халқының оны мекендейтін барлық халықтар үшін ортақ Отанға қатынасы туралы болып отыр.

Біздің республикамыздағы қоғамдық сананы жаңғырту жағдайында жастар ортасында патриотизм мен азаматтық құндылықтарды қалыптастыру проблемасы ерекше өзектілікке ие болып отыр, өйткені жастардың кейбір бөлігінің санасында патриотизм үстірт, дерексіз, жеке адамға нақты істер мен істер үшін ерекше жауапкершілік жүктемейтін сезім ретінде қабылданады. Сондай-ақ, елден жастардың шетелге кетуінің ұлғаюы сияқты алаңдатарлық беталыс байқалады. Эмиграциялық көңіл-күйдің жоғарылауы, әрине, бірқатар жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін. Мысалы, бұл кадрлардың тапшылығы, ол сөзсіз экономиканың дамуына, еңбек нарығының тұрақсыздануына және т.б. әсер етуі мүмкін.

Аталған проблемаға байланысты бүгінгі таңда жастардың қазақстандық патриотизм сезімін арттыру, өз Отанына деген сүйіспеншіліктің белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру қажеттілігі ерекше өзекті болып отыр.

Патриотизм сезімін қалыптастыру мәселесі жаңа емес және терең тамыры бар. Алайда, тез өзгеретін әлеуметтік әлем білім беру жүйесінде осы процесті жүзеге асырудың күрделі қырларын ашады.

Бастауыш мектеп жасындағы балалар өте сезімтал, көп нәрсеге қызығушылық танытады, олар барлық бастамаларға оңай жауап береді, шын жүректен жанашырлық танытады. Дәл осы кезеңде баланың рухани-адамгершілік негізі, сезімдері, эмоциялары, ойлауы, қоғамдағы әлеуметтік бейімделу механизмдері қалыптасады, қоршаған әлемде өзін-өзі тану процесі басталады, ондағы жеке актуализация басталады. Адам өмірінің бұл сегменті балаға эмоционалды және психологиялық әсер ету үшін ең қолайлы, өйткені оның қабылдау бейнелері өте күшті және жарқын. Бұл оларды ұзақ уақыт, кейде өмір бойы есте сақтауға мүмкіндік береді, бұл патриотизмді тәрбиелеуде өте маңызды.

Бастауыш мектеп жасында патриотизм сезімін қалыптастырудың өзектілігі "Бастауыш жалпы білім берудің мемлекеттік білім беру стандартының" мазмұнында көрініс тапты. Онда бастауыш мектеп түлегінің портреті өз халқына, өлкесіне және Отанына деген сүйіспеншілік; отбасы мен қоғамның құндылықтарын құрметтеу және қабылдау; қызығушылық, белсенділік және әлемді білуге деген қызығушылық және т.б. сияқты жеке сипаттамаларды қамтитыны көрсетілген. Оқушылардың бастауыш жалпы білімнің негізгі білім беру бағдарламасын игеруі, атап айтқанда, азаматтық негіздерінің қалыптасу деңгейін, өз Отаны, қазақ халқы және Отан тарихы үшін мақтаныш сезімін, көпұлтты қазақ қоғамының құндылықтарын қабылдау контекстінде олардың этникалық және ұлттық ерекшеліктерін түсіну деңгейін көрсететін жеке нәтижелерге ие болуы керек.

Патриоттық сезімді қалыптастыру процесінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін ескеру қажет. Бұл жас – 7–8 жастан 11–12 жасқа дейінгі балалардың даму кезеңі. Бұл кезеңде бала әлеуметтік бағаланатын жүйелі оқу іс-әрекетін бастайды, мектеп ұжымына қосылады. Оның өмірінің мазмұны мектепте түбегейлі өзгереді. Оқыту баланың біліміне ғана емес, сонымен бірге баланың айналасындағы адамдармен қарым-қатынасының сипатын өзгерте отырып, оқу процесінде қалыптасатын жеке басының қасиеттеріне де жаңа талаптар қояды, өйткені ол маңызды

әлеуметтік істі орындай бастайды. Бұл жағдайда оқушының басқалармен қарым-қатынасы көбінесе оның мектептегі оқуы мен мінез-құлқын бағалаумен анықталады.

Білім беру саласының басты міндеті – өскелең ұрпақты ерлік рухында патриотизмге тәрбиелеу екені анық. Патриотизм – бұл туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік. Оның негізгі элементтері: Туған Жер, Ана тілі, елдің салт-дәстүрлері және оларды құрметтеу. Патриоттық сезімнің нысаны мен қайнар көзі – Отан. Патриоттық тәрбиенің негізгі мазмұны: туған өлкенің табиғаты, оның байлығы, тілі, дәстүрлері, тарихи ескерткіштері, туған өлкенің әдемі ғибадатханалары болып табылады.

Өскелең өмір талабынан ұлттық дәстүрге берік, елін, жерін сүйетін, Отан үшін жанын қиюға даяр азамат тәрбиелеу, оқушылардың бойында патриотизм сияқты қасиетті қалыптастыру міндеті туындап отыр.

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында біз төмендегі әдістерді қолдандық: философиялық, психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік еңбектерді, зерттеу проблемасына байланысты нормативтік құжаттарды талдау; педагогикалық тәжірибені, оқушылар нәтижелерін зерделеу және қорыту; сауалнама жүргізу, тестілеу, бақылау, сараптамалық салыстыру, білім алушылар қызметінің нәтижелерін талдау, педагогикалық эксперимент, деректерді өңдеу және оқу орнының білім беру процесіне енгізілген педагогикалық жағдайлардың нәтижелерін талдау сияқты эмпирикалық және диагностикалық әдістер.

Талдау мен нәтижелер

Біздің зерттеу тақырыбымыз бойынша көптеген ғалымдар өз еңбектерін жазған. Қазақстандық патриотизмді дамытуға назар аудара отырып, жеке тұлғаның азаматтық жауапкершілік рухында елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстанның болашағы – қоғамның идеялық бірлігінде» деген еңбегінде: «Егер әрбір адам бала кезінен Қазақстан Менің Отаным деп санаса, ол Мен үшін, Мен ол үшін жауаптымын деп өсу керек», - деді [1, 95-б.].

Қазақ педагог-ағартушылары А. Байтұрсынов [2], М. Дулатов [3], Ж. Аймауытов [4], М. Жұмабаев [5], Ш. Құдайбердиев [6], т.б. өз шығармаларында ұлтымыздың салт-дәстүрлерін, оның ішінде патриоттық және ерлік дәстүрлерін ерекше атап, патриоттық тәрбие беру туралы құнды пікірлер жазып кеткен.

Отандық педагог-ғалымдар А. Бижанов [7], Г.Р. Айтхожина [8], Е. Өтегенов [9], Д.М. Жусубалиева [10], Б. Әбуова [11], Г.Т. Мұсабекова [12], т.б. еңбектерінде оқушыларды патриотизмге тәрбиелеуге байланысты мәселелер қамтылған.

Зерттеуші А. Бижановтың пікірі бойынша, «қазақстандық патриотизмнің» негіздері: «Қазақстан халқын құрайтын этностардың тарихи тағдырын, Қазақстандықтардың менталитетіндегі ортақ белгілерді қорыту, оларды республиканың экономикалық әлеуетін құруға қосу, табиғи ортаның ортақтығы» [7, 32-б.].

Осы тақырыпты зерттеу аясында Г.К. Кульжанова: «Қазақстандық патриотизмді қалыптастыру – біздің көпұлтты қоғам шешетін маңызды әлеуметтік-педагогикалық міндет», - деді [13].

Ғалым Г.Р. Айтхожинаның пікірінше, «қазақстандық патриотизмнің негізі отаншылдық, толеранттылық және ұлттық келісім сезімі болып табылады» [8, 61- б.].

Оқушылардың әскери-патриоттық тәрбиесінің негіздерін зерттей келе, Е. Өтегенов «Қазақстандық патриотизм Отанға деген сүйіспеншілік және Отан қорғаушылардың азаматтық жауапкершілігі арқылы тәуелсіз Қазақстан азаматтарының рухани күштерін көтере алады», - деп атап өтті [9, 58-б.].

«Қазақстандық патриотизмнің» негізі адамның бойында жағымды қасиеттерді дамытатын білім беру ортасында жанданатын тұлғаның жағымды адамгершілік және рухани қасиеттерін дамыту болып табылады, - дейді Д.М. Жусубалиева және т.б. [10, 11-б.].

Зерттеуші Б. Абуова «отансүйгіштік тәрбие жүйесін құру кезінде ұлттық ділге, ұлттық мәдени құндылықтарға, халықтық тәрбие дәстүрлеріне сүйену керек», - деп атап өтті [11, 21-б.].

Ал біз оқушыларды әлеуметтік белсенді мінез-құлыққа бағыттайтын, олардың қарым-қатынас қабілеттерін және патриоттық сезімдерін дамытатын тәрбиелеуші жағдайларды қолдануға ерекше мән бердік.

Соныменен, оқушыларды патриотизмге тәрбиелеу технологиясы музыка, қазақ, орыс, ағылшын тілі сабақтарында оқушыларда қазақстандық патриотизм құндылықтарына оң мотивтерді қалыптастыруға, азаматтық-патриоттық білімдерді меңгеруге, мінез-құлқы мен іс-әрекетте белсенді азаматтық позициясын көрсетулеріне жағымды ықпал ететін арнайы материалдарды ендіруді көздеді. Оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруды зерттеу барысында біз педагогикалық шарттарды анықтадық.

Бастауыш сынып оқушыларының патриотизмін қалыптастыру бойынша арнайы жасалған тәжірибелік жұмыс 2020–2021 оқу жылы аралығында өткізілді. Эксперименттік жұмыс Түркістан қаласында №15 мектептің 4-сыныптарында өткізілді. Кездейсоқ сұрыптау әдісін пайдаланып аталған мектепте бір-біреуден эксперименталдық және бақылау топтары таңдалды. Топтар көлемі: а) бақылау тобында – N=28 адам; б) эксперименттік топта – N=26 оқушы. Бұл топтарда бақылау жұмыстары өткізіліп, экспериментті өткізу үшін бірдей жағдайлар жасалынды. Эксперименттің басында оқушылардың патриоттық сезімдерінің қалыптасқандық деңгейлерін анықтау мақсатымен анкеталау өткізілді.

Оқушы анкетасы – 1

Құрметті оқушы!

1. Патриотизм дегенде нені түсінесіз?
2. Патриотизм сезімдері адамның қандай тұлғалық қасиеттері арқылы көрінеді?
3. Патриотизм адамның қандай іс-әрекеттерінде көрінеді?
4. Сіз не үшін Отанымыз – Қазақстан Республикасын сүйесіз?

Тапсырма 1. Патриотизм ұғымының мазмұнына жатпайтын жауапты көрсетіңіз.

- а) өзінің туған жеріне сүйіспеншілік сезімі;
- ә) ана тілін сыйлау, құрметтеу;
- б) Отанға адалдықты сақтау;
- в) Отанның тарихи өткеніне және мәдени жетістіктеріне деген мақтаныш;
- г) өз ұлтын басқа ұлттардан жоғары қою.

Тапсырма 2. Өз Отанының нағыз патриоты саналатын азамат қандай қасиеттерімен ерекшеленеді:

- а) өз еңбегін, білімін, күш-жігері мен қабілеттерін елінің гүлденуіне арнауға тырысады;
- ә) Отанға адалдықты сақтайды;
- б) Отандың егемендігі мен тәуелсіздігін қорғауға дайын болады;
- в) өзіндік жеке мүдделерін қоғамдық мүддеден жоғары қояды;
- г) Отан мүдделеріне қамқорлық жасайды.

Бақылау жұмысы

Мақсаты: оқушылардың патриоттық мазмұндағы білімдерін анықтау.

Тапсырма: төмендегі сұрақтарға қысқаша, нақты жазбаша жауап беріңіз.

1. Қазақ халқының қандай салт-дәстүрлерін білесіз?
2. ҚР рәміздерінің мағынасын ашып көрсетіңіз?
3. Ұлы Отан соғысында ерлік көрсеткен қандай қазақ батырларын білесіз?
4. Қандай халық күйлері мен әндері сізге ұнайды?
5. Желтоқсан оқиғасына қатысқан қандай батырларды білесіз?
6. Мектепте қандай қоғамдық жұмыстарға қатысасыз?

Нәтижелерді талдау: «Иә» – 3 балл, «Жок» – 2 балл, «Жауап беруге қиналамын» – 1 балл. 37–54 балл – «жоғары деңгей», 26–36 балл – «орта деңгей», 18–25 балл – «төменгі деңгей».

Анкеталаудың нәтижелері бақылау және эксперименттік топтарда оқушылардың патриотизм құндылықтарына оң қатынастарының айтарлықтай жоқтығын көрсетті.

Зерттеу бойынша оқушылардың патриоттық сезімдерінің қалыптасуын үш деңгеймен анықтадық.

Жоғарғы деңгей: патриоттық білімі берік, патриотизм туралы білімдерін жүйелі түрде пайдалана алады, мектепте сапалы білім алудың патриоттық рөлін дұрыс бағалайды, патриоттық тақырыпқа арналған іс-шараға белсене араласып, ұйытқы болады.

Орта деңгей: патриотизмнің мәнін, оның маңызы мен қызметін жалпы дұрыс түсінеді; бірақ қойылған сұрақтарға жауап беруде қателіктерге жол береді, патриотизм туралы білімдерін кездейсоқ қолдана алады, патриот болу керек екенін түсінеді, бірақ барлық уақытта белсенділік көрсетпейді.

Төменгі деңгей: патриоттық білімді нашар меңгерген, патриотизмнің мәнін, оның маңызын, қызметін түсінбейді, Отанның өркендеуін, гүлденуін қалағанымен, оны өмірлік қажеттілік ретінде сезінбейді, азаматтық белсенділік сапалары айқын көрінбейді, жеке мінез-құлқы, практикалық іс-әрекеттерімен патриоттық сезімдерінің күшті екендігін көрсетпейді.

Анықтау кезеңінің нәтижелері оқыту үдерісінде оқушылардың патриоттық сезімдерінің қалыптасу деңгейлері төмендігін, бұл бағытта арнайы, мақсатты жұмыс ұйымдастырылуын талап ететіндігін көрсетті.

Эксперименттік жұмыстарды өткізу барысында оқушыларға патриоттық білім беру мен тәрбие беру жүйеге келтірілді. Оқу сабақтарында пәнаралық байланысты жүзеге асырып, патриоттық мәселелерді жан-жақты талқыладық, оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруға тырыстық.

Эксперимент барысында музыка, қазақ, орыс, ағылшын тілі сабақтарында оқушылар тарапынан азаматтық-патриоттық қосымша материалдардың меңгерілуі қазіргі мектептің оқыту үдерісін ұйымдастыруда пайдаланылатын дидактикалық жұмыстың формалары мен әдіс-тәсілдерінен, әсіресе белсенді және интерактивтік оқыту әдістерінен тиімді пайдалану арқылы іске асырылды. Музыка, ағылшын, қазақ, орыс тілі сабақтарының барлық кезеңдерінде оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттерін ұйымдастырудың топтық, жеке-дербес, жұп, ұжымдық формаларынан пайдаланылады. Оқушыларға қазақ, орыс, ағылшын тілінде патриоттық мазмұндағы мәтіндер ұсынылды.

Мәселен, қазақ жерінің тарихы, Отанымыздың ұлы тұлғалары, ата-тегіміздің қаһармандары, қазақ салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары, халық әндері мен күйлері, егеменді Қазақстанның тәуелсіздік жылдарындағы жетістіктері, Қазақстанның әлемнің дамыған елу елдері қатарына кіруі стратегиялық мақсаттары туралы мәтіндер ұсынылды.

Сонымен қатар, патриоттық мазмұндағы әңгімелер, шығармалар жазу, халық әндерін орындау, кішігірім пікірталастар ұйымдастыру кеңінен қолданылды.

1. Мысалы, оқушылар төмендегідей тақырыптарға эссе, шығармалар жазды:
2. Халық әндері мен күйлері – біздің байлығымыз.
3. Менің Отаным – Қазақстан.
4. Біздің батыр аталар.
5. Біздің батыр апалар.

Бастауыш сыныптар апталығында оқушылар ең үздік патриоттық тақырыпқа шығарма жазды.

Сабақтарда жүргізілген патриоттық тәрбиені сыныптан тыс жұмыстармен тығыз байланыстырдық, апталық, патриоттық тақырыпқа түрлі тәрбие сағаттары, пікірталастар, кездесулер, сайыстар, т.б. өткіздік.

Патриоттық тәрбие бойынша іс-шаралар жоспарын құрдық (1-кесте).

1-кесте – Патриоттық тәрбие бойынша іс-шаралар жоспары

Іс-шара мазмұны	Өткізілу формасы	Мерзімі	Қатысушы сыныптар	Жауаптылар	Қорытынды құжат
Патриоттар күні «Бір ел, бір тағдыр, бір халық»	тәрбие сағаты	қыркүйек	4 «а», 4 «б»	Сынып жетекшілері	Тәрбие сағаты жоспары
Аталар сөзі – ақылдың көзі	Педагогикалық еңбек ардагерлері мен кездесу	қазан 1 апта	4 «а», 4 «б»	Сынып жетекшілері	Анықтама, фотосурет
Табиғаттың сыры көп, бірақ оны саған айтар тілі жоқ	көрме	қазан	4 «а», 4 «б»	Сазаханова Ж.	Анықтама, фотосурет
Маған керегі – көк тудың желбірегені!	Патриоттық ән байқауы	қазан	4 «а», 4 «б»	Музыка пәнінің мұғалімдері	Жоспар, фотосурет
ҚР рәміздерін білу	сауалнама	қараша	4 «а», 4 «б»	Мақсатова А.Ж. Рахметов Б.	Сауалнама анықтама, мониторинг
«Қазақстан Республикасы марапаттары»	тәрбие сағаты	қараша	4 «а», 4 «б»	Байсариева Г.Р., Маратова А.И	Сабақ жоспары
Желтоқсан құрбандарына тағзым етпей өтпендер!	тәрбие сағаты	желтоқсан	4 «а», 4 «б»	Байсариева Г.Р. Қарсыбаев Қ.Б. Серіков И.А.	Сабақ жоспары
ҚР тәуелсіз дігіне арналған апталық «Тәуелсіздік аңсап күткен елдігіміз»	апталық	желтоқсан	4 «а», 4 «б»	Нақыпова А.Ж.	Жоспар, тәрбие сағаттары
Батырлар әрқашан біздің есімізде!	мәнерлеп оқу сайысы	желтоқсан	4 «а», 4 «б»	Әбішева А.С. Сағитова А.Қ.	Анықтама
Менің Отаным – менің мақтанышым	көрме	қаңтар	4 «а», 4 «б»	Пед. қызметкер	Анықтама, фотосурет
Тарихи-өлкетану музейіне оқушылар саяхатын ұйымдастыру	саяхат	ақпан	4 «а», 4 «б»	Қасымова А.Б Қалменов Қ.Б	Анықтама, фотосурет
Әнді сүйсең, менше сүй	халық әндерінен байқау	наурыз	4 «а», 4 «б»	Музыка пәні мұғалімдері	Анықтама
Жер – біздің ортақ үйіміз	экологиялық жобалар байқауы	сәуір	4 «а», 4 «б»	Асқарова Г. Ыдрысова Р.Қ	Сабақ жоспары
9 мамыр – Жеңіс күні	кеш	мамыр	4 «а», 4 «б»	Сариева А.Ж.	Жоспар, анықтама, фотосурет

Әсіресе оқушыларға төмендегідей тәрбие сағаттары өте ұнады, бұл тәрбие сағаттары олардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруға үлкен әсер етті: «Желтоқсан ызғары», «Ерлікке тағзым», «Менің Отаным – Қазақстан», «Ұлы Жеңіске – 76 жыл», т.б.

Біз сабақтарда және тәрбиелік іс-шараларда бастауыш сынып оқушыларының патриоттық сезімдерін жүйелі түрде қалыптастыруға тырыстық, соның негізінде оқушылардың бойында патриотизмнің қалыптасу деңгейінің жоғарылағандығын байқадық (2-кесте).

Егер эксперимент жұмысының басында оқушылардың патриоттық сезімдерінің қалыптаспағандығын көрсек, эксперименттің соңғы нәтижелерін талдау оқыту үдерісінде оқушыларда сандық және сапалық өзгерістер болғандығын көрсетті.

2-кесте – Бастауыш сынып оқушыларының патриотизмінің қалыптасу деңгейі

Деңгейлері	Бақылау тобы (БТ) (N1=28) (%)		Эксперименттік топ (ЭТ) (N2=26) (%)	
	Анықтау кезеңі	Қалыптастыру кезеңі	Анықтау кезеңі	Қалыптастыру кезеңі
I (төменгі)	60,3 %	58,3 %	66,6 %	12,1 %
II (орта)	35,3 %	37,1 %	30,3 %	40,9 %
III (жоғары)	4,4 %	4,6 %	3,1 %	47 %

Сонымен, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың нәтижелері оқыту үдерісінде педагогикалық шарттардың негізінде жасалынған тәрбиелік жұмыс әдістемесінің тиімділігін дәлелдеді.

Оқушылардың патриоттық тәрбиесінің педагогикалық аспектілерін зерттеуде көптеген ғалымдардың еңбектерінің жалпы теориялық маңызы бар, бірақ оларда зерттелген мәселелер білім беру мекемелерінің заманауи тәрбие процесінде әлі де өзекті болып қала береді.

Қорытынды

Бастауыш мектепте патриотизмді қалыптастыруға мақсатты түрде бағытталған оқу үдерісі оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруға негіз болады.

Зерттеу тақырыбы бойынша теориялық еңбектерді және озық педагогикалық іс-тәжірибені талдаудың барысында оқу үдерісінде оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастырудың төмендегідей педагогикалық шарттары анықталды:

- оқу пәндері мазмұнының патриоттыққа тәрбиелеу мүмкіндіктерін анықтап, оларды мақсатты түрде пайдалану;
- тәрбиелеуші оқыту принципін іске асыру жағдайында оқу үдерісінде патриоттыққа тәрбиелеудің арнаулы әдіс-тәсілдерін қолдану;
- оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруды түрлі сыныптан тыс жұмыстар арқылы да тиімді жүзеге асыру.

Біз ұсынып отырған бастауыш сынып оқушыларының патриоттық сезімдерін қалыптастырудың жұмыс жүйесін оқушылармен сабақтарда және сыныптан тыс тәрбиелік жұмыстарды ұйымдастыруда пайдалануға болады.

Зерттеліп отырған патриотизм мәселесі өте күрделі, оның барлық аспектілерін түгел қамтып шығу мүмкін емес және оқушыларда патриоттық сезімдерін қалыптастыру мәселесі одан әрі жетілдіруді қажет етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның болашағы – қоғамның идеялық бірлігінде. – Алматы: Кітап, 1993. – 32 б.
2. Байтұрсынов А. Әдебиет танытқыш: зерттеу мен өлеңдер. – Алматы: Атамұра, 2003. – 208 б.
3. Дулатов М. Шығармалары. – Алматы: Жазушы, 1991. – 384 б.
4. Аймауытов Ж. Шығармалары. – Алматы: Жазушы, 1989. – 189 б.
5. Жұмабаев М. Шығармалары: өлеңдер, поэмалар, қара сөздер. – Алматы: Жазушы, 1989. – 428 б.
6. Құдайбердиев Ш. Ақиқат айнасы: өлеңдер. – Алматы: Олжас кітапханасы, 2012. – 160 б.
7. Бижанов Ә. Қазақстандық патриотизм – ынтымақтастықтың қайнар көзі // Ақиқат. – 2015. – №11. – Б. 10.
8. Айтхожина Г.Р. Воспитание казахстанского патриотизма в системе профессионального образования как основа достижения // Білім – образование. – 2015. – №1. – С. 137–140.
9. Утегенов Е. К вопросу возрождения военно-патриотического воспитания школьников // Высшая школа Казахстана. – 2016. – №3. – С. 78–79.
10. Джусубалиева Д.М. и др. Формирование патриотизма в современных условиях // Материалы международной научно-практической конференции «Наука: теория и практика». – Днепрпетровск, 2015. – С. 111–113.
11. Абуова Б. Патриотическое воспитание молодежи как элемент системы формирования духовных ценностей // Ұлт тағылымы. – 2013. – №3. – Б. 215–218.
12. Tuna S., Mussabekova G.T. and others. Preparing future teachers to evaluate learning outcomes // Opción, Año 35, Regular No.90-2 (2019): 385-402 ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385.
13. Кульжанова Г.К. Патриотическое воспитание казахстанской молодежи: проблемы и перспективы. [Электронный ресурс]. URL: <https://articlekz.com/article/10988>

REFERENCES

1. Nazarbaev N.A. Qazaqstannyn bolashagy – qogamnyn ideialyq birliginde [The future of Kazakhstan is in the ideological unity of society]. – Almaty: Kitap, 1993. – 32 b. [in Kazakh]
2. Baitursynov A. Adebiet tanytqysh: zertteu men olender [Literature: studies and poems]. – Almaty: Atamura, 2003. – 208 b. [in Kazakh]
3. Dulatov M. Shygarmalary [Works]. – Almaty: Zhazushy, 1991. – 384 b. [in Kazakh]
4. Aimaurov Zh. Shygarmalary [Works]. – Almaty: Zhazushy, 1989. – 189 b. [in Kazakh]
5. Zhumabaev M. Shygarmalary: olender, poiemalar, qara sozder [Works: poems, poems, prose]. – Almaty: Zhazushy, 1989. – 428 b. [in Kazakh]
6. Qudaiberdiev Sh. Aqiqat ainasy: olender [The Mirror of Truth: poems]. – Almaty: Olzhas kitaphanasy, 2012. – 160 b. [in Kazakh]
7. Bizhanov A. Qazaqstandyq patriotizm – yntymaqtastyqtyn qainar kozi [Kazakhstan patriotism is a source of cooperation] // Aqiqat. – 2015. – №11. – B. 10. [in Kazakh]
8. Aitkhozhina G.R. Vospitanie kazakhstanskogo patriotizma v sisteme professionalnogo obrazovaniia kak osnova dostizheniia [Education of Kazakhstanian patriotism in the system of vocational education as the basis of achievement] // Bilim – obrazovanie. – 2015. – №1. – S. 137–140. [in Russian]
9. Utegenov E. K voprosu vrozozhdeniia voenno-patrioticheskogo vospitaniia shkolnikov [On the issue of the revival of military-patriotic education of schoolchildren] // Vysshiaia shkola Kazakhstana. – 2016. – №3. – S. 78–79. [in Russian]

10. Dzhusubalieva D.M. i dr. Formirovanie patriotizma v sovremennykh usloviakh [Formation of patriotism in modern conditions] // Materialy mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii «Nauka: teoriia i praktika». – Dnepropetrovsk, 2015. – S. 111–113. [in Russian]
11. Abuova B. Patrioticheskoe vospitanie molodezhi kak element sistemy formirovaniia dukhovnykh tsennostei [Patriotic education of youth as an element of the system of formation of spiritual values] // Ult tagylymy. – 2013. – №3. – B. 215–218. [in Russian]
12. Tuna S., Mussabekova G.T. and others. Preparing future teachers to evaluate learning outcomes // Opción, Año 35, Regular No.90-2 (2019): 385-402 ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385
13. Kulzhanova G.K. Patrioticheskoe vospitanie kazakhstanskoi molodezhi: problemy i perspektivy [Patriotic education of Kazakh youth: problems and prospects]. [Electronic resource]. URL: <https://articlekz.com/article/10988>